
Onderwerp: Gespreksnotitie Rondetafelgesprek "Thuiszitters en Thuisonderwijs"
Aan: Tweede Kamer Onderwijscommissie
Datum: 15 mei 2024
Van: Willy de Heer

In 1984 opent staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen en voormalig docent scheikunde en maatschappijleer in het voortgezet onderwijs Ginjaar-Maas het eerste Nederlandse symposium over hoogbegaafdheid. In haar rede "Hoge begaafdheid: een uitdaging" zegt zij:

"Tot voor kort heerste vrij algemeen de opvatting dat begaafde leerlingen er vanzelf wel zouden komen. In een aantal gevallen zal dat ongetwijfeld zo zijn, hoewel ik mij dan onmiddellijk afvraag hoe vanzelf dat is gegaan. [...] Hoe dan ook aandacht vragen voor begaafde leerlingen is volgens sommigen overbodig. En als je het toch doet, staan er mensen klaar om het stempel elitair erop te drukken. "Doe maar gewoon", is dan de boodschap. Goede schoolprestaties mogen nog wel worden behaald, als dat maar onopvallend gebeurt en als je er maar niet over praat. [...] Gelijke kansen op ontplooiing van de aanwezige talenten betekent in mijn visie dat wij die kansen aan alle leerlingen moeten bieden.

"Wil Nederland echter meespelen als economisch en technologisch hoog ontwikkeld land dan zullen wij ons inspanningen moeten getroosten om alle talenten op te sporen en tot ontwikkeling te brengen. Wij kunnen ons geen verspilling van talenten veroorloven."

"Dames en heren, het denken over de benadering van hoogbegaafden in het onderwijs is nog maar kort geleden begonnen in Nederland. Ik vind het al een hele winst dat het begonnen is en daarmee wat uit de taboesfeer komt."
(Mönks & Span 1985, p. 11-16).

We zijn inmiddels 40 jaar (!) verder en nog steeds is er geen passend onderwijs voor leerlingen die van zichzelf makkelijk leren of hoogbegaafd zijn. Dit blijkt uit vele onderzoeken waaronder die in de samenwerkingsverbanden van Den Haag (De Heer, 2022), Groningen (De Heer, 2022) en Amersfoort (De Heer, 2023) en de "Situatieanalyse voltijd primair onderwijs (PO) voor hoogbegaafden (HB) in Nederland" (Zonnenberg, 2022). In dit laatste rapport komt naar voren dat het reguliere onderwijs voor hoogbegaafden niet passend is: "ongeveer 90 procent van de leerlingen op een voltijd-HB-school [is] uit noodzaak overgestapt vanuit het reguliere primaire onderwijs" (kst-36200-VIII-61). Verscheidene onderzoeken tonen aan: hoe intelligenter, hoe meer en ernstiger problemen, hoe meer (mis)diagnoses, hoe meer behoefte aan zorg en hoe meer uitval (De Heer, 2022). Dit is geen verrassing, want Hollingworth heeft dit begin van de 20^e eeuw al aangetoond.

Niet alleen onderzoekers, ook professionals valt op dat meer zeer makkelijk lerenden lijken uit te vallen. Er wordt gemeld dat tussen de 30 en 40% van de thuiszitters hoogbegaafd is en dat er veel hoogbegaafden zijn onder de groep voortijdige schoolverlaters.

En last but not least zijn er vele schrijvende verhalen te horen van ouders die aangeven dat hun kinderen knel zitten in het onderwijs en hierdoor beschadigd raken. Bovenop al deze ellende moeten zij ook nog rekening houden met drang en dwangmaatregelen. Kinderen en ouders worden van twee kanten gemangeld.

Wat moet er gebeuren om de situatie nu eindelijk te verbeteren?

De knelpunten in het onderwijs die leiden tot het thuiszitten van zeer makkelijk lerenden komen onomwonden naar voren in mijn dissertatie (De Heer, 2017), in de hiervoor genoemde onderzoeken en in diverse andere onderzoeken zoals de vele wetenschappelijke onderzoeken op dit gebied van em. prof. dr. Ton Mooij.

Het belangrijkste dat wordt gemist in het onderwijsaanbod (De Heer, 2022) is, in willekeurige volgorde:

1. Kennis over hoogbegaafdheid;
2. Begrip en invoelvermogen van onderwijsprofessionals voor het kind;
3. Het luisteren naar de leerling en het serieus nemen van zijn/haar problemen;
4. Educatief partnership (samenwerking tussen school – ouders – leerling);
5. Flexibiliteit om het onderwijs passend te maken voor de leerling.

De kennis over hoogbegaafdheid ontbreekt bij de meeste onderwijs- en zorgprofessionals, omdat de overdracht hiervan niet is opgenomen in de opleidingen van de professionals. De Bekwaamheidseisen voor leraren schrijven het niet voor. Om pedagogische, didactische en juridische¹ overwegingen zou deze kennisoverdracht echter in de hoofdfase moeten zijn opgenomen (De Heer, 2017). Het is daarom onbegrijpelijk dat de minister in de brief “Passend onderwijs: blijven bouwen aan de basis op orde” (10 mei 2024, p.7) aangeeft dat leraren op dit gebied zelf moeten aangeven wat zij aan ondersteuning nodig hebben.

In diezelfde brief (10 mei 2024, p. 4) haalt de minister aan dat er een voorstel wordt uitgewerkt voor een Landelijke norm voor basisondersteuning aan (hoog)begaafden. Uit de documentatie en de bespreking hierover wordt echter duidelijk dat de drie typen basisondersteuning hooguit van toepassing zullen zijn op begaafden. De extra ondersteuning lijkt iets meer betrekking te hebben op hoogbegaafden, maar deze is helaas op dit moment nog (helemaal) niet op orde. Hun ondersteuning is derhalve op dit moment nog onvoldoende of niet geregeld. Dit blijkt ook wel uit onderzoek en de schrijvende verhalen van ouders.

De minister memoreert in de genoemde brief (10 mei 2024, p. 6) een onderzoek van het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid naar het aanmerken van voltijd hoogbegaafdheidsonderwijs als speciaal onderwijs. Ik distantieer mij om vele uiteenlopende redenen van de onderzoeksrapportage van dit Kenniscentrum betreffende de “kwalitatieve verkenning met betrekking tot de motie Van Meenen en Paul” (Van Gerven, 2023).

Zeer makkelijk lerenden die vanwege niet passend onderwijs thuis zitten, hebben recht op en behoefte aan onderwijs. Thuisonderwijs is voor hen noodzakelijk.

¹ O.m. “Indien een instelling een opleiding aanbiedt, gericht op een bepaald beroep, en bij of krachtens de wet vereisten zijn gesteld ten aanzien van de kennis, het inzicht en de vaardigheden die betrokkenen zich op grond van de opleiding tot dat beroep moeten hebben verworven, draagt het instellingsbestuur er zorg voor dat degenen die deze opleiding volgen, ten minste in de gelegenheid zijn aan die vereisten te voldoen.” (art. 7.6 lid 1 van de WHW).